

УДК 343.36

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.3.36>

РОДОВИЙ ОБ'ЄКТ ДЛЯ ПОСЯГАННЯ НА ЗАХИСНИКА ЧИ ПРЕДСТАВНИКА ОСОБИ

Логвинський Георгій Володимирович,
заслужений юрист України,
адвокат, правозахисник

У статті досліджуються особливості родового об'єкта кримінальних правопорушень, передбачених статтями 398, 400 КК України. Зокрема, зазначено, що між об'єктом злочину і злочинним діянням існує, умовно говорячи, постійний зв'язок: поки немає злочину, злочинних дій – немає і об'єкта злочину, відбувається злочин – з'являється об'єкт цього злочину. Таким чином, об'єкт злочину – це суспільні відносини, охоронювані Кримінальним кодексом України, на які посягає злочинне діяння. Надається визначення родовому (груповому) об'єкту кримінального правопорушення. Зазначається, що поняття «правосуддя» як родового об'єкта кримінальних правопорушень, передбачених розділом XVIII Особливої частини КК України, існує в широкому та вузькому сенсі. Зазначено, що теоретичні положення, які обґрунтовують, що правосуддя здійснюється тільки судом, не відповідають сутності цього поняття і явища. Суб'єктами правосуддя є система державних органів і службових осіб. Родовий об'єкт кримінальних правопорушень, передбачених у розділі XVIII Особливої частини КК України, не зводяться до правосуддя у вузькому сенсі цього терміна, таким родовим об'єктом є суспільні відносини, які забезпечують нормальну, правильну та законну діяльність органів дізнання та досудового слідства щодо всебічного та об'єктивного розслідування кримінальних правопорушень, судових органів щодо правильного вирішення цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення, кримінально-виконавчих органів у питаннях належного виконання судових рішень. Під родовим об'єктом злочинів розділу XVIII Особливої частини КК України слід розуміти суспільні відносини, які регулюють встановлений законом порядок здійснення правосуддя, сприяння здійсненню такої діяльності та надання правової допомоги. Таке розуміння родового об'єкта кримінальних правопорушень проти правосуддя дає змогу стверджувати, що назва розділу XVIII Особливої частини КК України потребує уточнення. Назву цього розділу слід викласти у такій редакції: «Злочини проти діяльності, пов'язаної із здійсненням правосуддя чи наданням правової допомоги».

Ключові слова: кримінальне право, родовий об'єкт, злочини проти правосуддя, посягання на захисника чи представника особи.

Logvynskiy Georgii. General object for attempt on a counsel for the defense or representative of the person

The article examines the features of the generic object of criminal offenses provided for by Articles 398, 400 of the Criminal Code of Ukraine. In particular, it is noted that there is a constant connection between the object of a crime and a criminal act: as long as there is no crime, there is no criminal action – there is no object of a crime, a crime is committed – the object of this crime appears. Thus, the object of the crime is social relations protected by the Criminal Code of Ukraine, which are encroached on by a criminal act. The definition of a generic (group) object of a crime is given. It is noted that the concept of "justice" as a generic object of criminal offenses provided for in Section XVIII of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine exists in a broad and narrow sense. It is noted that the theoretical provisions substantiating that justice is carried out only by the court does not correspond to the essence of this concept and phenomenon. The subjects of justice are the system of state bodies and officials. The generic object of criminal offenses provided for in Section XVIII of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine is reduced to justice in the narrow sense of the word, such a generic object is social relations that ensure the normal, correct and legal activity of the bodies of inquiry and pre-trial investigation for a comprehensive and objective investigation of crimes, judicial bodies for the correct resolution of civil, criminal, economic, administrative cases, as well as cases of administrative offenses, criminal executive bodies in matters of proper execution of court decisions. The generic

object of crimes of Section XVIII of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine should be understood as public relations that govern the procedure for administering justice established by law, facilitating the implementation of such activities and providing legal assistance. This understanding of the generic object of criminal offenses against justice suggests that the title of Section XVIII of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine needs to be clarified. The title of this section should be stated as follows: "Crimes against activities related to the administration of justice or the provision of legal aid."

Key words: *criminal law, generic object, crimes against justice, attempt on a counsel for the defense or representative of the person.*

Проблема визначення об'єкта кримінального правопорушення є однією із найскладніших у теорії та практиці кримінального права.

Це зумовлено насамперед тим, що об'єкт кримінального правопорушення має першорядне значення для визначення суспільної сутності кримінального правопорушення, ступеня тяжкості суспільно небезпечного діяння, місця в системі серед інших кримінальних правопорушень, для правильної кваліфікації та відмежування від суміжних складів кримінальних правопорушень, тобто «сама кримінально-правова заборона зумовлена заподіянням шкоди об'єкту, і саме об'єкт зумовлює межі цієї заборони» [1].

На нашу думку, найбільш збалансованою, за суттю компромісною є позиція Є.Л. Стрельцова, відповідно до якої суспільні відносини як елемент функціонування кримінального права можуть виступати і як об'єкт кримінального правопорушення, і як об'єкт кримінально-правової охорони [2, с. 81].

Є.Л. Стрельцов переконаний, що «суспільні відносини стають об'єктом кримінально-правової охорони тоді, коли кримінальне право, яке покликане охороняти саме ці суспільні відносини, набуває чинності, тобто вони здобувають таку якість із того моменту, коли кримінальний закон взяв їх під свою охорону» [2, с. 81]. Отже, на думку вченого, «поки немає злочинного посягання, суспільні відносини існують як об'єкт кримінально-правової охорони, а вже після вчинення злочину ці відносини виступають як об'єкт злочину. Між об'єктом злочину і злочинним діянням існує, умовно говорячи, постійний зв'язок: поки немає злочину, злочинних дій – немає і об'єкта злочину, відбувається злочин – з'являється об'єкт цього злочину. Таким чином, об'єкт злочину – це суспільні відносини, охоронювані Кримі-

нальним кодексом України, на які посягає злочинне діяння» [2, с. 81].

Треба погодитися з Є.Л. Стрельцовим, що такий підхід дає можливість точніше розуміти зміст цього «певною мірою основного, системоутворюючого елементу складу злочину, більш фахово розуміти його змістовне навантаження, яке дається в його різних визначеннях, у тому числі в законодавстві, в коментарях до законодавства, підручниках, постановках Пленуму Верховного Суду України тощо, що повинно давати змогу більш точно використовувати його в теорії і практиці. У всякому разі такий підхід дозволить більш ретельно встановлювати можливе «співвідношення» між суспільними відносинами (суспільними благами), які порушуються під час вчинення злочину, тобто об'єктом злочину, і тими суспільними відносинами (суспільними благами), які вказуються в законодавчій «формулі» злочину, тобто об'єкта кримінально-правової охорони, що, безумовно, повинно знайти своє відображення під час кваліфікації вчиненого» [3, с. 133].

Коли йдеться про родовий об'єкт, в тому числі щодо кримінальних правопорушень, передбачених статтями 398, 400 КК України, то загальноприйнятою і такою, що не викликає значних заперечень з боку як учених, так і правозастосовувачів є концепція В.Я. Тація, що «під родовим (груповим) об'єктом розуміють об'єкт, який охоплює певне коло тотожних чи однорідних за своєю соціальною і економічною сутністю суспільних відносин, які повинні охоронятися внаслідок цього єдиним комплексом взаємопов'язаних кримінально-правових норм» [4, с. 105]. Дійсно, така концепція була покладена в основу побудови Особливої частини КК України 2001 року, і це дозволило законодавцеві цілком логічно об'єднати в межах одного розділу Особливої частини КК України норми, в яких вста-

новлюється відповідальність за посягання на тотожні чи однорідні суспільні відносини [4, с. 106].

Це дає очевидне розуміння того, що систематизація кримінальних правопорушень проти правосуддя та кримінально-правових норм, якими встановлюється відповідальність за такі кримінальні правопорушення, беззаперечно має дуже важливе теоретичне і практичне значення, адже робить реальним як упорядкування цієї категорії кримінальних правопорушень і розгляд останніх як певної узгодженої системи, так і визначення найбільш суттєвих рис (ознак) таких суспільно небезпечних діянь, що відрізняють їх від інших.

Тепер перейдемо до того, яким чином науковці розуміють поняття «правосуддя» як родового об'єкта кримінальних правопорушень, передбачених розділом XVIII Особливої частини КК України. Насамперед слід зазначити, що в спеціальній літературі доволі поширеним є розуміння правосуддя в широкому та вузькому сенсі. У широкому сенсі правосуддя є «діяльністю не тільки суду, а й тих органів, які сприяють (допомагають) суду в реалізації поставлених цілей і завдань перед правосуддям (досудове слідство, прокуратура, тощо). З позиції кримінально-правової охорони, як об'єкт, теж вважається поняттям ширшим, ніж правосуддя як специфічний вид державної діяльності, що здійснюється тільки судом під час розгляду адміністративних, кримінальних і цивільних проваджень» [5, с. 41].

Необхідність розуміння правосуддя у кримінальному праві в широкому сенсі може бути пояснена тим, що сама діяльність щодо здійснення правосуддя, а також пов'язана з нею процесуальна діяльність відповідних органів та посадових осіб потребують особливих умов для належного виконання. Адже ці види спеціальної діяльності здійснюються в умовах підвищеного рівня конфліктності інтересів учасників, особливо щодо кримінального судочинства. На думку С.В. Максимова, «використання в кримінальному законодавстві та теорії кримінального права терміна «правосуддя» не відповідає буквальному його тлумаченню, тому що розширює зміст цього поняття, однак цей термін, як ніякий інший, визначає ту спе-

цифічну сферу державної діяльності, яка підлягає самостійному кримінально-правовому захисту, і тому його використання в зазначеному тлумаченні є виправданим» [6, с. 68].

Наявність широкого та вузького сенсу у розумінні поняття «правосуддя» робить необхідним для науки кримінального права проведення певних досліджень для ініціалізації усунення протиріч, які існують у кримінальному праві. Це насамперед стосується застосування тлумачення самого терміна «правосуддя», яке розглядається не тільки як діяльність суду, але й як діяльність органів прокуратури, досудового слідства та виконавчих органів.

В.О. Навроцький визначає поняття родового об'єкта злочинів проти правосуддя як «суспільні відносини, пов'язані з процесуальною діяльністю компетентних державних органів із розслідування, судового розгляду, прийняття і виконання рішень, вироків, ухвал та постанов у кримінальних, цивільних та адміністративних справах» [7, с. 529]. На думку вченого, суд не може бути самодостатнім, його діяльність неможлива без взаємодії з органами, які займаються підготовкою кримінальних справ до судового розгляду та виконанням судових рішень [7, с. 529]. Слід погодитися з тим, що об'єктивність та справедливість правосуддя неможливо забезпечити, якщо щодо органів, які сприяють правосуддю будуть вчиненні протизаконні діяння.

Також слід погодитися із зауваженням А.В. Воронцова, що «інтереси правосуддя, що характеризують його як специфічне й цілісне, полягають у тому, щоб діяльність органів правосуддя закінчилася встановленням істини з провадження, у застосуванні таких заходів державного примусу (якщо в цьому є потреба), які б відповідали сьогоденню. Важливою рисою діяльності, в якій ці інтереси переломлюються, є особливі її форма та зміст. Процесуально це не порожня формальність, а необхідні умови кримінального провадження» [5, с. 42]. Це саме стосується цивільних та адміністративних проваджень і означає, що будь-яка діяльність, спрямована на здійснення правосуддя, проваджується в процесуальному змісті та формі: «Діяльність суду, як і органів досудового розслі-

дування, а також діяльність із виконання постанов і рішень суду щодо проваджень відбувається у визначеному законом порядку шляхом виконання послідовних актів з розкриття злочину й покарання злочинця, а також правильного (об'єктивного, справедливого тощо) розгляду проваджень відповідно до встановлених законом правил і дотримання гарантій. Процесуальна форма такої діяльності визначає використання під час розгляду доказів, що мають значення для кримінального провадження, а також охорони прав і свобод людини й громадянина або підприємств, установ чи організацій» [5, с. 42].

Однак С.А. Денисов переконаний у тому, що «думки та теоретичні положення, які обґрунтовують, що правосуддя здійснюється тільки судом, не відповідають сутності цього поняття і явища. Суб'єктами правосуддя є система державних органів і службових осіб. Кожен із них має свій правовий статус і виконує передбачені законом функції. Правосуддя досягається лише об'єднаними, сумісними, добре організованими, упорядкованими та енергійними зусиллями багатьох суб'єктів. Тобто суб'єктами правосуддя є не лише суд, а й правоохоронні органи. Суд при цьому займає особливе і вирішальне місце в єдиній ієрархії суб'єктів правосуддя. Тільки суд у змозі і зобов'язаний визнати особу винною або невинною у вчиненні злочину і винести відповідний вирок чи інший судовий акт. Такий акт – лише один із системи рішень і правових актів, форм і елементів правосуддя» [8, с. 32].

Т.В. Шимко справедливо зазначає, що об'єкт посягань, які передбачені у розділі XVIII Особливої частини КК України, не вичерпується діяльністю щодо відправлення правосуддя, «оскільки разом із суспільними відносинами, що виникають у процесі здійснення правосуддя, включаються і такі суспільні відносини, які виникають і реалізуються у процесі діяльності інших органів і осіб, спрямованої на вирішення завдань, що стоять перед судовою владою» [9, с. 228].

На продовження цієї думки С.Є. Дідик робить висновок, що у родовому об'єкті кримінальних правопорушень, передбачених розділом XVIII Особливої частини КК України, поряд з органами особами, які

безпосередньо здійснюють правосуддя, повинні бути органи й особи, які сприяють правосуддю, і, таким чином, родовим об'єктом для діянь розділу XVIII Особливої частини КК України є «охоронюваний кримінальним законом порядок відносин між людьми в суспільстві, що забезпечує нормальну діяльність судів, органів та осіб, що сприяють законному здійсненню правосуддя» [10, с. 5]. Відповідно, вчений пропонує для уникнення суперечностей щодо двозначного тлумачення поняття «правосуддя» змінити назву розділу XVIII Особливої частини КК України, яка буде називатися «Злочини проти правосуддя та порядку діяльності, що сприяє його здійсненню» [10, с. 7]. Така думка підтримується й іншими вітчизняними дослідниками, зокрема А.Г. Мартіросян пропонує свою назву для розділу XVIII Особливої частини КК України – «Злочини проти правосуддя та діяльності державних органів і осіб, які сприяють його здійсненню» [11, с. 10].

Однак існують і більш радикальні пропозиції щодо назви розділу XVIII Особливої частини КК України і змісту родового об'єкта цього розділу КК України. Так, Р.І. Мельник пропонує термін «правосуддя» замінити на «судочинство», аргументуючи тим, що «семантично термін «правосуддя» означає «суд за правом», а термін «судочинство» – діяльність суду. Перший термін акцентує увагу на змісті (за правом), а другий – на формі (діяльність суду). Якщо у разі судочинства йдеться про діяльність суду, то у разі правосуддя – про діяльність із розгляду справ із певною метою (досягнення справедливості, розв'язання конфлікту, захист прав та свобод людини, юридичних осіб, держави). Тобто можемо говорити не про будь-яку діяльність суду, а таку, що відповідає певній меті» [12].

Є пропозиції відмовитися від використання терміна «правосуддя» у назві розділу XVIII Особливої частини КК України взагалі і замінити її на «Злочини проти порядку судочинства та виконання судових рішень» [13, с. 278].

Під незвичним кутом наведене визначення правосуддя як об'єкта відповідних кримінальних правопорушень Н.Д. Квасневською. Вона розглядає правосуддя

як «порядок відносин між людьми, що базується на законах природи та регламентується нормами права, орієнтований на утвердження верховенства права через ухвалення правосудного рішення» [14, с. 4]. Велике питання, чи можна закони природи, з погляду кримінального права, вважати основною базою для правосуддя.

Висновок. Проаналізувавши різні, іноді протилежні позиції вчених, ми солідарні з думкою тих науковців, які не зводять родовий об'єкт кримінальних правопорушень, передбачених у розділі XVIII Особливої частини КК України, до правосуддя в вузькому сенсі цього терміна, і вважаємо таким родовим об'єктом суспільні відносини, які забезпечують нормальну, правильну та законну діяльність органів дізнання та досудового слідства щодо всебічного та об'єктивного розслідування кримінальних правопорушень, судових

органів щодо правильного вирішення цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення, кримінально-виконавчих органів у питаннях належного виконання судових рішень.

Виходячи з цього, пропонуємо під родовим об'єктом злочинів розділу XVIII Особливої частини КК України розуміти суспільні відносини, які регулюють встановлений законом порядок здійснення правосуддя, сприяння здійсненню такої діяльності та надання правової допомоги. Таке розуміння родового об'єкта кримінальних правопорушень проти правосуддя дає змогу стверджувати, що назва розділу XVIII Особливої частини КК України потребує уточнення. Пропонуємо назву цього розділу викласти в такій редакції: «Злочини проти діяльності, пов'язаної із здійсненням правосуддя чи наданням правової допомоги».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Тимошенко Н.О. *Наукові підходи до визначення родового об'єкту злочинів, передбачених у розділі XV Особливої частини Кримінального кодексу України. Часопис Академії адвокатури України*. 2011. № 3 (12). С. 1–7. URL: <http://nbuv.gov.ua/e-journals/Chaau/2011-3/11tnokku.pdf>. (дата звернення: 12.02.2020).
2. Уголовное право Украины. Общая часть: Учебник / Алиева Е.Н. и др. ; отв. ред. Е.Л. Стрельцов. Харьков : Одиссей, 2009. 344 с.
3. Стрельцов Є.Л. Об'єкт і кваліфікація злочинів. *Вісник Академії адвокатури України*. 2010. число 1(17). С. 131–134.
4. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / Баулін Ю.В. та ін. ; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. 4-е вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2010. 456 с.
5. Воронцов А.В. Родовий об'єкт злочинів проти правосуддя: шляхи удосконалення. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. № 2. С. 41–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2014_2_14 (дата звернення: 12.10.2020).
6. Максимов С.В. Правосудие как объект уголовно-правовой охраны. *Журнал Российского права*. 2013. № 4. С. 65–72.
7. Навроцький В.О. Кримінальне право України. Особлива частина: Курс лекцій. Київ : Т-во «Знання», 2000. 771 с.
8. Денисов С.А. Актуальные проблемы уголовной ответственности за преступления против правосудия : дисс. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. / С.-Петербург. ун-т МВД РФ. Санкт-Петербург, 2002. 310 с.
9. Шимко Т.В. Окремі аспекти визначення об'єкта посягання у злочинах проти правосуддя. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2009. Вип. 21. С. 225–232.
10. Дідик С.Є. Кримінально-правова охорона правосуддя від незаконних діянь судді як спеціального суб'єкта злочину : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2009. 16 с.
11. Мартіросян А.Г. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність осіб, які здійснюють правосуддя: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2011. 17 с.
12. Мельник Р. Проблеми визначення родового об'єкта злочинів проти правосуддя. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. № 1. С. 100–107. URL:

<http://www.chasopysnapu.gov.ua/chasopys/ua/pdf/1-2014/100-melnik.pdf> (дата звернення: 17.01.2021).

13. Палюх Л.М. До питання про родовий об'єкт злочинів проти правосуддя. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2008. № 3. С. 272–280.

14. Квасневська Н.Д. Відповідальність за постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови в Україні (кримінально-правове та кримінологічне дослідження) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2009. 20 с.